

УДК 351

Синергетична модель державного управління

С.А. КВІТКА

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
 Національної академії державного управління при Президенті України,
 м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: skvitka@i.ua

Авторське резюме

У статті розглядаються питання запровадження синергетики до аналізу проблем розвитку державного управління. Останні досягнення сучасної методології науки дають можливість поновому поглянути на роль держави у процесах самоорганізації суспільства. Автор аналізує особливості застосування синергетичної моделі державного управління у сучасному українському суспільстві. Висновок статті полягає в тому, що вкрай важливою є постійна діагностика соціальнополітичного середовища, яка вимагає залучення в науку і практику державних реформ синергетичних підходів, розробки та постійного коригування синергетичної моделі державного управління. Така парадигма виходить з того, що інноваційність державного управління та його здатність до здійснення реформ припускають здатність і вміння органів державної влади, з одного боку, направляти процеси, що відбуваються в країні, у соціально-конструктивне русло, з іншого структурно і функціонально перебудовуватися адекватно реальним і прогнозованим викликам суспільства та світу, що постійно змінюються.

Ключові слова: синергетика, суспільство, державне управління, біфуркація, флуктуація, диссипативні системи, теорія самоорганізації.

Synergetic model of public administration

S.A. KVITKA

Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National
 academy of public administration, office of the President of Ukraine,
 Dnipropetrovsk, Ukraine, E-mail: skvitka@i.ua

Abstract

The article deals with the implementation of synergy theory to analyze the problems of public administration. Recent advances of modern science methodologies allow for a fresh look at the role of the state in modern society and its capacity for self-organization. The author analyzes the features of the application synergetic model of governance in the modern Ukrainian society. The conclusion of the article is that it is extremely important is the constant diagnostics of socio-political environment that requires the involvement of the science and practice of government reforms synergistic approaches, development and constant adjustment synergetic model of public administration. This paradigm is based on the fact that innovation governance and its ability to reform, suggest the ability of public authorities on the one hand, to guide the processes occurring in the country in social and constructive, the other - structurally and functionally reconstructed adequate and predictable real challenges of a changing society and the world.

Keywords: synergy, society, public administration, bifurcation, fluctuation, dissipative systems, theory of self-organization.

Постановка проблеми. Останнім часом соціальногуманітарні науки слідом за природними зіткнулись з тим, що світоглядні та методологічні орієнтири ми-

нулого багато в чому втрачають свій сенс та потребують коригування. Відношення до розвитку суспільства та ролі держави в ньому не є винятком. Наукові досяг-

© С.А. Квітка, 2015

нення останнього часу все частіше свідчать про зміни здавалось би усталених істин. У суспільстві відзначаються криза основ, зростання сумнівів, радикалізація настроїв, поширення невизначеності – всі ці порушення рівноваги у соціумі стали предметом сучасних досліджень і потребують відповідної методологічної бази. У цьому зв'язку іде становлення нових підходів та шляхів щодо подальших пошуків перспективних напрямків розвитку суспільства, з'являються нові моделі взаємовідносин між соціально-політичними акторами. Одним з перспективних напрямків роботи у цьому є становлення та зміцнення позицій синергетики у застосуванні до соціальних процесів. Вона постулює співіснування порядку і хаосу, самоорганізації і дисипації, еволюційних процесів поряд із біфуркаційними фазами розвитку. Не буде перебільшенням сказати, що всі ці ознаки наочно проявляються в усіх сферах життя українського суспільства і потребують нової синергетичної моделі державного управління, від якої значною мірою залежатиме подальший розвиток країни або дисипація та розпад, або новітня форма самоорганізації та новий порядок (можливо на кшталт європейського зразка).

Аналіз досліджень і публікацій. Останнім часом синергетику все частіше використовують у дослідженні проблем розвитку суспільства та державного управління. В цьому плані заслуговують на увагу роботи науковців дніпропетровської школи державного управління таких як С.Серьогін, І.Письменний [8]. Однак слід відзначити, що синергетичний підхід став широко застосовуватися для аналізу соціальних процесів і різних сфер соціального поводження ще у 70і роки ХХ ст. У соціогуманітарній теорії й практиці синергетика використовувалася для дослідження таких проблем, як соціальна нерівність (Дж. Рифкін і Т. Говард), соціальна залежність (Ф. Харват, Я. Кучерів) та ін.

У вітчизняній науковій літературі ще не склалося єдиного синергетичного підходу до аналізу соціальних явищ. Між тим синергетичні підходи до зміс-

ту державного управління, крім вищезазначених науковців з Дніпропетровська, застосовують у своїх дослідженнях В.Авер'янов, В.Бакуменко, В.Князев, Ю.Комарова, С.Курдюмов, Н.Нижник, Л.Мельник, І.Олійченко, О.Панарін, Ю.Сурмін, А.Чемерис, І.Черленяк та ін.

Мега дослідження. У статті робиться спроба визначити методологічні засади синергетики у відношенні до проблематики державного управління та основних параметрів його синергетичної моделі.

Виклад основного матеріалу. В основі синергетичного підходу лежить уявлення про те, що Всесвіт інтегрує в собі невпорядкованість, нестабільність, сталу нерівноважність, нелінійність, незворотність процесів та явищ різноманітної природи [7]. Ці характеристики буття досить довго не враховувались та нехтувались науковцями при аналізі соціальних явищ. Навіть сьогодні, в умовах глобальних цивілізаційних перетворень, вони досконало не з'ясовані та потребують методологічного узагальнення й осмислення. Подальше освоєння синергетичних парадигм дозволить відійти від однозначної визначеності реальності, відмовитись від жорстких принципів класичної науки – простоти, лінійності, статичності. Слід визнати, що абсолютизація в соціально-гуманітарних наукових дослідженнях лише редуцціоністськоаналітичного підходу призводила до врахування лише однієї сторони соціальної дійсності, ігнорування її неоднозначності і складності. Це, врештірешт, призвело до відставання науки від реальності, зокрема теорії державного управління, що негативно впливає і на саму практику діяльності державних органів. Тож класичні методологічні підходи сьогодні демонструють свою обмеженість та недостатню ефективність щодо аналізу, насамперед соціальних процесів та явищ.

На цьому фоні підвищується інтерес до сучасних інформаційних, системно-структурних, глобалізаційних концепцій, які в змозі оновити застарілі парадигми й вивести соціальногуманітарні науки з кризи. Такою загальною концепцією є синергетика, у відношенні до суспільства соціосинергетика, в рамках

якої активно розвивається теорія самоорганізації. Можна говорити про те, що під впливом синергетики сьогодні здійснюється глибока та масштабна за своїм характером революція в науковому мисленні, яка поглиблює інтердисциплінарність та взаємопроникнення методів в усіх галузях наукового пошуку, в тому числі соціогуманітарного, що відображає сутність сучасного етапу постнекласичної науки.

Вирішальну роль у цьому процесі відіграють ідеї глобального еволюціонізму та побудова на цій основі загальнонаукової картини розвитку людства. Створенню такої картини світу сприяють багато важливих наукових результатів синергетики, пов'язаних з виникненням нових уявлень про конструктивну роль хаосу в еволюції, про механізми самоорганізації, про зв'язок хаосу на мікрорівні з еволюцією структур на макрорівні, про засоби конструювання еволюційного цілого. Їх детальний аналіз дозволяє дослідити єдність еволюційних процесів на всіх рівнях організації суспільства, роль і можливість держави в цих процесах [6].

Взагалі сутність синергетичного підходу полягає в дослідженні процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур. Предметом синергетики є механізми спонтанного формування і збереження складних систем, зокрема тих, які перебувають у стані стійкої нерівноваги із зовнішнім середовищем. Таким чином у сферу синергетики потрапляють нелінійні ефекти еволюції систем будьякого типу, кризи і бифуркації нестійкі фази існування, які передбачають множинність сценаріїв подальшого розвитку.

Загальна синергетична модель у застосуванні до проблем державного управління звісно має певні особливості, втім як і для інших суспільних явищ. З позицій синергетичного підходу неможливо традиційними детерміністськими методами вивчати розвиток такої складноорганізованої системи, якою є суспільство. Зазвичай нестійкість соціально-політичної системи розглядається як перешкода, що потребує обов'язкового подолання а жорсткі причиннонаслідкові

зв'язки поступального розвитку визначаються їх лінійним характером. З такої точки зору сучасне визначається минулим, а майбутнє сучасним. Синергетичний же підхід, що передбачає ймовірнісне бачення світу, базується на дослідженні нелінійних систем. Образ суспільства постає як сукупність нелінійних процесів, які включають багатоваріантність, альтернативність шляхів еволюції та її незворотність.

Також складовою частиною синергетичного світогляду є уявлення про дисипативні (нестійкі, слабоорганізовані) складні системи. Їх суть полягає в тому, що стан нерівноваги систем спричиняє порядок та безпорядок, які тісно поєднані між собою. Нерівноважні системи забезпечують можливість виникнення унікальних і неочікуваних подій. В них час стає невід'ємною константою еволюції, оскільки в нелінійних системах у будьякий момент може виникнути новий тип рішення, який не зводиться до попереднього. Соціосинергетика таким чином демонструє, що хаос може розглядатися як чинник творення, конструктивний механізм еволюції, з якого саме і з'являється нова самоорганізована суспільна система [4].

На наш погляд застосування такого соціосинергетичного підходу до аналізу самоорганізації соціальних систем є продуктивним. Комплекс синергетичних категорій щодо моделі самоорганізації у суспільстві і ролі державного управління в ньому допомагає поновому осмислити традиційні проблеми державного управління та політичної історії, розкриваючи при цьому маловідомі та неочевидні причинні залежності. Крім того, соціосинергетика як теорія самоорганізації дає ключ до розуміння не лише механізмів нестабільності, а й механізмів стійкості складних систем.

Головною особливістю соціосинергетичного підходу до аналізу суспільних явищ є протиставлення причиннонаслідковим зв'язкам взаємодії та інновації. Саме вони є основними чинниками змін у соціумі. Перед тим як перейти безпосередньо до питань аналізу синергетичної моделі державного

управління, зробимо два зауваження. Поперше, значущість тенденціям розвитку суспільства надають саме ті вектори руху, що складаються знизу, на рівні особистостей і об'єднань (груп), а не командноадміністративного впливу згори, який гвалтує реальність і заводить функціонування соціальних систем у безвихідь. Подруге, дуже важливо врахувати такий загальновідомий, але, між тим, такий, що часто ігнорується, тезис, що інтереси, прагнення, дії окремих осіб і, особливо, груп впливу є різноманітними. Обмеження цієї різноманітності спектра політичних позицій і практичних дій призводить до деформації природного напрямку розвитку суспільства як системи. Визначення та врахування цієї різноманітності у діяльності держави і дає можливість прогнозувати подальші вектори розвитку суспільства.

Синергетика вивчає процеси самоорганізації, саморозвитку у відкритих (і протилежні процеси в замкнутих) системах. Суспільство постає як нелінійна система, що визначається інтегруючим системоутворюючим фактором. Роль цього фактора в різних системах можуть грати неоднакові підсистеми, у тому числі далеко не завжди економічна сфера. Багато це залежить від реакції соціуму на виклик «зовнішнього середовища» і динаміки внутрішніх процесів. Реакція соціуму спрямована на досягнення максимального корисного результату в рамках відповідних ціннісних орієнтацій. Цей результат можна розуміти як ефективність системи. Будучи інтегральним параметром системи, ефективність виступає мірою динаміки соціальної ентропії і негентропії [2].

Державне управління реагуванням соціуму на зміну зовнішніх і внутрішніх умов в ідеалі зводиться до пошуку «резонансних зон», де величина результату визначається не силою впливу, а узгодженістю його з внутрішніми властивостями системи.

Розвиток соціуму як нелінійної системи, чутливої до зовнішніх і внутрішніх збуджень, описується через дві моделі: еволюційну і біфуркаційну. Еволюційна модель характеризується дією різнома-

нітних детермінацій. Вони не зводяться тільки до причиннонаслідкових зв'язків та включають у себе також функціональні, цільові, кореляційні, системні та інші види детермінацій. Відмінною особливістю системи є такі місця, де удар збуджуючих впливів дає еволюційній моделі незмінність системної якості, яке визначається через системоутворюючий фактор. Протягом усього етапу еволюційного розвитку цей системоутворюючий фактор проявляє себе як особлива активність специфічного набору підсистем, що відіграють провідну роль в житті суспільства на даному відрізку шляху.

Сталий розвиток потім змінюється наростанням внутрішньої нерівноваги, ослабленням зв'язків усередині системи, що відчувається як назрівання кризи. Руйнування або дестабілізація кожної системи має свій власний сценарій. Тому особливості дестабілізації залежать багато в чому не тільки від специфіки зовнішньої дії, а й від устрою самої системи. По суті зовнішні впливи, виступаючи видимою причиною змін, є наслідком того що соціум як система має внутрішні передумови до таких змін. Два українських «майдану» і «кольорові революції» в інших країнах, що розвиваються, є наочним тому підтвердженням.

При максимумі внутрішньої нерівноваги соціум входить у біфуркаційну фазу розвитку, для якої характерне зникнення колишньої системної якості. Колишні детермінації тут не спрацьовують, нові ж ще не розгорнулися. У цих умовах виникає «карта можливостей» системи, що представляє набір потенційних шляхів виходу на нові системні якості. Вибір системою того чи іншого шляху в точці біфуркації залежить від дії флуктуації (фактора випадковості), реалізованої як діяльність конкретних людей. Саме конкретна історична особистість (особистості) виводить суспільство на нову системну якість. Причому вибір шляху провадиться нею, виходячи з індивідуальних переваг і установок, накладаючи найсильніший відбиток на майбутній розвиток країни. Неважко побачити тут відмінність між поняттями «точка біфуркації» і «соціальна революція», а також

між описуваними з використанням цих понять процесами, за всією начебто їхньою схожістю. Роль випадковості, свободи в точці біфуркації не просто велика, вона фундаментальна. Це дозволяє виділяти в якості самостійного об'єкта вивчення поряд зі стабільними системами клас нестабільних систем. Крім того, біфуркаційна модель передбачає непередбачуваність результату, одержуваного на виході з неї. Це пов'язано з дією флуктуації у «полі можливостей» системи. Тим самим історичний розвиток кожного соціуму стає індивідуальним і неповторним [1].

Еволюційні теорії, що пояснювали соціальні революції як результат необхідності, намагалися побудувати передбачувану модель історичного процесу. Реальність же така, що соціальні революції завжди виявляються «іронією історії» відносно передбачуваності результату. І лише потім, заднім числом, науковці, намагаючись пояснити, що сталося, представляють хід подій не як випадковий вибір, а як єдино можливий варіант. Непередбачуваність замінюється закономірністю. Вибір здається фіктивним, оскільки «об'єктивно» він, начебто, був «зумовлений» всім причинно-наслідковим рухом попередніх подій [9].

Таким чином, синергетика надає науковий статус проблемі, яка представлена у соціальнополітичній думці метафорою «доля України». Визнаючи множинність шляхів розвитку різних соціумів, які прокладають індивідуальні маршрути через точки біфуркації, синергетика розуміє під закономірністю не єдиний шлях історичного розвитку, а єдині принципи «ходіння» по різних історичних маршрутах. Відповідно і державне управління у тій чи іншій країні виконуючи загальні правила «дорожнього руху» обирає свій унікальний шлях самоорганізації суспільства від точки зламу до встановлення порядку.

Крім вищевказаних особливостей, синергетична модель державного управління повинна включати в себе інноваційну складову, як один з основних факторів змін у суспільстві. Така інноваційна складова знаходиться на стику взаємодії

влади та суспільства, вбираючи один з одного і переробляючи в утвореній невизначеності всі фактори соціального хаосу і соціальної самоорганізації [3].

Сучасна Україна, втім, як й інші країни колишнього СРСР, важко переносить глобальний процес соціальних інновацій, оскільки його підсилюють внутрішні радикальні трансформації. Переживаючи наслідки економічної та політичної кризи, українське суспільство в даний час знаходиться в стані нестійкої рівноваги. До основних ознак цього стану відносяться поки що недостатня конкурентоспроможність країни в зовнішніх політичних і економічних відносинах, висока чутливість до внутрішніх надзвичайних ситуацій, незадоволеність більшості населення рівнем життя і можливостями самостійного його підвищення на законній основі. У цих умовах, у разі гострої кризи зовнішніх відносин або при критичному наростанні внутрішніх суперечностей, дуже високий ризик переходу країни зі стану нестійкої рівноваги в стан хаосу.

Ключовими факторами цієї хиткої рівноваги сучасного українського суспільства можна виділити наступні:

максимальна лібералізація політичних і соціальноекономічних відносин, що мала місце на першому етапі реформ у 90х роках ХХ сторіччя, викликала виникнення хаотичної безлічі різних інститутів, які не виявили якостей упорядкування та розвитку і навіть діють антисоціально;

новації процесу глобалізації для України, яка широко розкрилася перед світовим співтовариством, істотно порушили селективну здатність її захисних механізмів. В результаті цього, поряд з доцільними для її розвитку новаціями, в суспільство хлинули нововведення, які розвивають історично сформовані форми світосприйняття;

впроваджуваний в країні зарубіжний (насамперед європейський) досвід втілюється без наукового аналізу сумісності з самобутністю української соціальної практики. У результаті цього одні новації, що активно впроваджуються «зверху», освоюються в суспільстві надзвичайно болісно і зі значними соціальними

втратами, другі адаптуються більше формою, ніж змістом, треті продовжують впроваджуватися, але відторгаються соціальним організмом;

перехід до ринкової економіки, що впроваджувався під впливом міфу про здатність вільних ринкових відносин до саморегулювання і самоорганізації без втручання держави, викликав в Україні негативний процес олігархізації політичної влади і підвищення впливу великого бізнесу на інститути державної влади.

Між тим основні функції державного управління спрямовані на попередження та подолання зовнішніх і внутрішніх флуктуацій, що загрожують цілісності та нормальній життєдіяльності національної спільноти. При нормальному функціонуванні всіх систем суспільства державне управління використовує, насамперед, моделі та парадигми, які включають в себе традиції успішної реалізації владних повноважень. Цього принципу дотримувалися всі історичні форми державної влади і управління від монархічної до сучасної демократичної. Відмінності тільки в тому, які компоненти моделей живили управлінські парадигми різних епох, зберігали своє значення в процесі державних трансформацій і революцій. У цьому контексті кожному з відомих моделей державного управління можна з певним допущенням назвати традиційною. Не є винятком з цього ряду і моделі, що використовуються в даний час державами розвинених країн. «Традиційність» цих моделей визначається рядом факторів.

Поперше, вже не одне століття зберігається світоглядна традиція в основі якої лежить уявлення про світ як закономірно впорядковану систему. Ця традиція має істотний вплив на формування парадигм управління, що представляють модель встановлення порядку і його збереження. Таку модель соціального розвитку закріпили найбільші досягнення науки і техніки в XIX

XX вв. Вони визначили вектор розвитку суспільної думки, названий технократичним, коли техніці і технологіям відводиться чільна роль не тільки в устрої соціального життя, а й в органі-

зації природи в інтересах підвищення благополуччя суспільства. На цій основі сформувалося технократичне уявлення про соціальну стабільність як упорядковану сукупність різних конструктивів і механізмів, що забезпечують їх узгоджений рух. Відповідно до цього визначився і сенс державного управління цілеспрямована організація порядку в суспільстві і контроль відхилень від цих параметрів. Утвердилися і відповідні принципи такого управління односпрямованість управлінського впливу (зверху вниз), суб'єктнооб'єктні відносини, лінійність розвитку, підпорядкованість самоорганізації управлінню та ін.

Подруге, в історичному процесі еволюції моделей державного управління (від Платона до теперішнього часу) стійко відтворюється традиція уявлення про надсуспільний статус держави, органів влади та відповідних управлінських практик. Цілком зрозуміло, що ці традиції не переходять з покоління в покоління без змін. Разом з тим, у практиці сучасного державного управління зберігаються певним чином модифіковані відчуженість держави від суспільства, єдиновладдя і єдиноначальність, прагнення до вертикального розподілу влади, бюрократія, тотальний адміністративний нагляд і т.ін.

Спадкування традицій у процесі еволюції будь-яких моделей державного управління закономірний процес. Без них формування нової моделі уподібниться будівництву будинку, яке починають з даху. Тож у державному управлінні традиції мають принципове значення, оскільки їх еквіваленти формують блок пам'яті в контурі зворотного зв'язку. Крім того, вони певною мірою підтримують впевненість суб'єктів управління в соціальній адекватності їх акцій у суспільстві і страхують їх (хоча б формально) від відповідальності при допущенні управлінських помилок [10].

Але залишається питання про те, наскільки ці традиції узгоджуються зі змінами соціальної реальності і піддаються, у разі економічної чи політичної кризи, необхідній корекції або відмови від них. Очевидно, що традиції надають моделі

управління властивість впливати на вибір спрямованості, характеру і змісту державної діяльності. Проте цей вплив стійко зберігається тільки за умови відносної постійності середовища, в якому сформувалася відповідна модель. Очевидно, що сучасний глобалізований світ і складні соціальні рухи на національному рівні такі умови надати не можуть. Вхідження традиційної моделі державного управління в стан нестійкості намітилося всередині минулого століття, коли виникла криза управління складними технічними системами. Проблема виявилася в тому, що у попередньому періоді при конструюванні складних технічних систем не враховувався вплив на їх функціонування змін у зовнішньому середовищі. Передбачалося, що їх поведінка повинна залишатися незмінною в будь-яких умовах. Однак, у міру ускладнення цих систем і підвищення вимог до точності управління ними, це припущення все частіше вступало в протиріччя з дійсністю. Все частіше вчені та управлінці були змушені визнати, що вони не можуть простежити всі можливі форми поведінки складних динамічних систем при всіх можливих зовнішніх умовах і при різноманітних відхиленнях значень внутрішніх параметрів.

Аналогічні процеси проявилися і в суспільному житті, показавши зниження ефективності і наростаючу помилковість в аналізі та управлінні соціальними системами і процесами. Головне джерело цих труднощів надзвичайна складність відносин, які формуються на сучасному етапі еволюції сучасного світу в цілому і концентровано виражені у країнах з «перехідною економікою». Ця складність продукт прискорення поновлення умов життєдіяльності, способу і стилю життя людей і їх спільнот. Якщо на ранніх стадіях розвитку суспільств, коли періоди радикального оновлення поділяли тисячоліття і століття, джерелом базисних інновацій залишався спосіб виробництва, то з прискоренням технічного прогресу ця роль стала зміщуватися в сферу суспільних відносин. Зростання технологічних інновацій в індустріальну епоху викликало настільки потужний вибух змін

у відносинах індивідів і їх спільнот, що соціальні відносини стали диктувати свої умови розвитку не тільки виробничих відносин, а й самого способу виробництва, економіки в цілому. Соціальні нововведення і інновації, різномірні за генезисом, силою та спрямованістю впливу на життя суспільства та індивідів, хаотично переплітаються, перемішуються, обмінюються складовими, синергезуються або взаємно погашаються, маскують або змінюють свою соціальну значимість. Незначеність, що продукується цим інноваційним хаосом, дезорганізує традиційні механізми державного управління, так і самореалізації соціальних індивідів, змушуючи їх занурюватися в сферу соціальної патології. Цей обвал самоорганізованих соціальних інновацій кинув виклик традиційним соціальним інститутам, в першу чергу державі, імперативно спонукаючи їх до включення в загальний процес трансформації. Проте жоден із цих інститутів не опинився в необхідній мірі готовим відповісти на виклик часу і захистити людину від змін соціального середовища, що на нього обрушились [5].

У цих умовах держава, як основна опора суспільного устрою, відчуває все більшу неспроможність моделі управління, що сформувалася в минулому, багато в чому втрачає себе в якості генерального суб'єкта соціального упорядкування. Органам державної влади, звично оперуючим прийнятими ними ж критеріями що «добре» чи «погано» для суспільства, стає все важче, а часто і неможливо з цих позицій розрізняти позитив і негатив соціальних інновацій і відповідно управляти ними. У пошуку можливості здійснювати свою діяльність в таких умовах держава сама має стати джерелом соціальних інновацій. Звичайно, слід враховувати, що прийняті нею рішення в інноваційно змінюваному суспільстві, як правило, для людей нові і не завжди сприймаються. Допустимі при цьому управлінські прорахунки провокують, в порядку негативного зворотного зв'язку, виникнення в суспільстві соціальних новацій, які протиставлені рішенням, які прийняті державою. У цьому контексті, підкреслимо ще раз, особливу роль набу-

ває проблема формування синергетичної моделі державного управління. Теорія соціальної самоорганізації, що активно утверджується на цій основі в суспільствознавстві, прокладає шлях до розкриття генезису соціальних інновацій у суспільстві, а в підсумку – до соціальної інноватики державного управління.

Критичне накопичення змін до суспільної життєдіяльності при організаційному застої владноуправлінських структур держави означає занурення національної спільноти в системну кризу, вихід з якого можливий або шляхом радикального реформування системи державного управління, або в результаті революційного вибуху. Як перший, так і другий шляхи виходу з кризи продукують колосальне збільшення складності державного управління. Проявом цієї складності є соціальна аномія перехідного періоду. Її витоки в тому, що правові норми зруйнованих структур влади перестають діяти і держава перебуває в процесі пошуку і становлення нових форм і змісту своєї управлінської діяльності. У той же час суспільство, не відчувачи контролю з боку такої держави і знецінених неформальних регуляторів, самоорганізується в «дикому» варіанті, продукуючи нові параметри соціального порядку, в тому числі соціальнопатологічного значення. Останні, нейтралізація яких належить до пріоритетів у діяльності будьякої держави, представляють для нової системи державного управління особливу складність у зв'язку з витонченістю їх протидії правоохоронним органам. До числа найбільш важких таких соціальних патологій в даний час відносяться тероризм, організована злочинність, тіньова економіка, корупція.

Висновки. Становлення нової ефективної моделі української держави в умовах зростаючих зовнішніх впливів і загроз відбувається в контексті неперервно здійснюваних реформ. Це природня реакція держави на необхідність адекватних змін відповідно до нових умов та соціальних пріоритетів. В Україні таким чином формується нова модель державного управління.

Між тим слід враховувати, що реформи, з якою б метою вони не проводилися, завжди вносять інноваційні зміни в соціальне і приватне життя людей. Вони можуть відбуватися в структурах, функціях, кордонах соціальних систем і організацій, а в підсумку впливати на рівень і якість життя людини.

На відміну від інновацій, що виникають і поширюються в суспільстві спонтанно, державні реформи впроваджуються, тобто визначається обов'язковість їх прийняття всіма громадянами, розробляються і застосовуються механізми залучення всіх політичних акторів до їх реалізації. У зв'язку з неоднорідністю суспільства по потребах, інтересах, цінностях, здібностях і можливостях життєустрою громадян і соціальних груп розрізняється їх сприйнятливість і відношення до запроваджуваних новацій. Відповідно до цього, поширення нововведень у суспільстві відбувається нерівномірно і з різним впливом на стан соціальних утворень.

Залежно від соціальної структури, що формується на підставі інноваційної сприйнятливості громадян, державні реформи можуть бути в цілому або частково реалізованими, але можуть і відторгатися суспільством чи реалізовуватися деформовано. Характер результативності реформ може зміцнювати позиції держави в суспільній свідомості або розхитувати їх аж до втрати довіри до держави з боку суспільства. У цьому зв'язку вкрай важливою є постійна діагностика соціальнополітичного середовища, яка вимагає залучення в науку і практику державних реформ синергетичних підходів, розробки та постійного коригування синергетичної моделі державного управління. Така парадигма виходить з того, що інноваційність державного управління та його здатність до здійснення реформ припускають здатність і вміння органів державної влади, з одного боку, направляти процеси, що відбуваються в країні, у соціальноконструктивне русло, з іншого структурно і функціонально перебудовуватися адекватно реальним і прогнозованим викликам мінливого суспільства та світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бранский В.Л. Теоретические основания социальной синергетики // Петербургская социология. 1997. № 1.
2. Василькова В.В. Порядок и хаос в развитии социальных систем // Синергетика и теория социальной самоорганизации. СПб., 1999.
3. Карпичев В.С. Основания инновационного прорыва в области государственного управления. М.: Изд-во «Прспект», 2006.
4. Князева Е. Н. Випадковість, яка творить світ (нові уявлення про самоорганізацію в природі і суспільстві). «У пошуках нового світобачення: І. Пригожин, Е. і Н. Реріхі». М., 1991.
5. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетика: нелинейность времени и ландшафты коэволюции. М. : КомКнига, 2007.
6. Курдюмов С. Синергетика - теория самоорганизации: Идеи, методы, перспективы/ Сергей Курдюмов, Георгий Малинецкий. - М.: Знание, 1983.
7. Лоскутов А. Введение в синергетику: науково-популярна література/ А. Ю. Лоскутов, А. С. Михайлов. - М.: Наука, 1990.
8. Серьогін С. М., Письменний І. В. Застосування синергетичних підходів до оптимізації системи органів публічної влади : наук. розробка / за заг. ред. Т. О. Савостенко. - К. : НАДУ, 2008.
9. Сугаков В. Основы синергетики: монографія/ Володимир Сугаков, - К.: Обереги, 2001.
10. Романов В.Л. Социально-инновационный вызов государственному управлению. М.: РАГС, 2006.

REFERENCES:

1. *Branskiy V.L.* Teoreticheskie osnovaniya sotsialnoy sinergetiki (The theoretical foundation of social synergy) // *Peterburgskaya sotsiologiya*. 1997. № 1.
2. *Vasilkova V.V.* Poryadok i haos v razvitii sotsialnykh sistem (Order and chaos in the development of social systems) // *Sinergetika i teoriya sotsialnoy samoorganizatsii*. SPb., 1999.
3. *Karpichev V.S.* Osnovaniya innovatsionnogo proryiva v oblasti gosudarstvennogo upravleniya (Grounds for an innovative breakthrough in the field of public administration). M.: *Izd-vo «Prospekt»*, 2006.
4. *Knyazeva E. N.* Vypadkovist', yaka tvoryt' svit (novi uyavleniya pro samoorganizatsiyu v pryrodі i suspil'stvi). «U poshukakh novoho svitobachennya: I. Pryhozhyn, E. i N. Rerikhy» (Randomness, which creates the world (the new idea of self-organization in nature and society). «In Search of a New Worldview: I. Prigogine, E. and N. Roerich»). M., 1991.
5. *Knyazeva E. N., Kurdyumov S. P.* Sinergetika: nelineynost vremeni i landshafty koevolutsii (Synergetics: the non-linearity of time and landscape of coevolution). M.: *KomKniga*, 2007.
6. *Kurdyumov S.* Sinergetika - teoriya samoorganizatsii: Idei, metody, perspektivy (Synergetics - the theory of self-organization: ideas, methods and perspectives). - M.: *Znanie*, 1983.
7. *Loskutov A.* Vvedenie v sinergetiku: naukovu-populyarna literatura (Introduction to Synergetics Naukova popular literatura). - M.: *Nauka*, 1990.
8. *Ser'ohin S. M., Pys'mennyy I. V.* Zastosuvannya synerhetychnykh pidkhodiv do optymizatsii systemy orhaniv publichnoi' vlady : nauk. rozrobka (Application of synergy approaches to optimization of public authorities: Science. development). - K. : *NADU*, 2008.
9. *Suhakov V.* Osnovy synerhetyky: monohrafiya (Fundamentals of synergy: monograph). - K.: *Oberehy*, 2001.
10. *Romanov V.L.* Sotsialno-innovatsionnyy vyizov gosudarstvennomu upravleniyu (Socio-Innovation Challenge governance). M.: *RAGS*, 2006.

Квітка Сергій Андрійович – кандидат філософських наук, доцент
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України
Адреса: 49044, м. Дніпропетровськ, вул. Гоголя, 29
E-mail: skvitka@i.ua

Kvitka Serhii Andriiovych – PhD in philosophy, associate professor
Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public administration, office of the President of Ukraine
Address: 29, Gogol Str., Dnipropetrovsk, 49044, Ukraine
E-mail: skvitka@i.ua